

SISTEM UPRAVLJANJA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE U PREDUZEĆU

Zdravko Todorović^{1*}, Darko Tomaš¹, Boris Todorović²

¹Univerzitet u Banjoj Luci, Ekonomski fakultet, Majke Jugovića 4, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, zdravko.todorovic@ef.unibl.org,

²Axelyos – Solutions, Milana Karanovića 55b 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, boris.todorovic@gmail.com

ORIGINALAN NAUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 658.1:[343.85:343.352

DOI 10.7251/STED0220056T

Paper received: 22.09.2020.

Paper accepted: 02.11.2020.

Published: 30.11.2020.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Zdravko Todorović, Univerzitet u Banjoj Luci, Ekonomski fakultet, Majke Jugovića 4, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, zdravko.todorovic@ef.unibl.org

Copyright © 2020 Zdravko Todorović; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

APSTRAKT

Marketing in tourism is a systematic Korupcija je jedan od najdestruktivnijih i najkompleksijih problema današnjice, a njene posljedice negativno utiču na poslovanje preduzeća, političku stabilnost zemlje i standard stanovništva. Na globalnom nivou korupcija predstavlja značajnu barijeru u međunarodnoj trgovini. Ukupni troškovi prevara teško da će se objektivno sagledati, a posebno će biti teško izračunati indirektno štete koje prouzrokuju prevare. Neke prevare neće biti nikada otkrivene. Procjenjuje se da prosječno organizacije u svijetu gube 5% godišnjih prihoda radi prevara. Mala smanjivanja troškova zbog prevara mogu značajno da

povećaju profit organizacije. Vlade mnogih država donijele su nacionalne programe borbe protiv korupcije. Implementiranje antikorupcionih programa u mnogome zavisi od razvijene svijesti i etičke kulture u preduzećima. Međunarodna organizacija za standardizaciju razvila je standard ISO 37001- Sistem menadžmenta za borbu protiv korupcije. Međunarodni standard omogućava organizacijama svih vrsta sprečavanje, otkrivanje i rješavanje korupcije usvajanjem politike protiv podmićivanja, imenovanjem osobe koja će nadgledati poštivanje mjera za podmićivanje, obukom, procjenom rizika i dubinskom analizom projekata i poslovnih saradnika, provođenjem finansijskih i komercijalne kontrole, te uspostavljanje postupaka izvještavanja i istrage. Pružajući globalno priznat način za rješavanje destruktivnih kriminalnih radnji koje pretvaraju bilijon dolara prljavog novca svake godine, ISO 37001 direktno se bavi jednim od najrazornijih i najizazovnijih svjetskih problema i pokazuje predan pristup suzbijanju korupcije. U radu je predstavljeno istraživanje nivo korupcije u Bosni i Hercegovini, koje je poređeno sa nivom korupcije u drugim zemljama, kao i korelacija sa globalnim indeksom konkurentnosti. Na kraju rada predstavljena je metodologija za projektovanje i uvođenje sistema menadžmenta za borbu protiv korupcije u preduzeću. Rezultati istraživanja donose nove naučne činjenice i saznanja u borbi protiv korupcije i metodološki postupak za implementiranje sistema menadžmenta za borbu protiv korupcije u preduzeću.

Ključne riječi: ISO 37001, korupcija, poslovna etika, konkurentnost.

UVOD

Iako se države u svijetu razlikuju po stepenu razvijenosti, životnom standardu, obrazovnom nivou, kulturi i slično, ipak je jedna ljudska osobina univerzalna, a to je lični interes (Hafiza Aishah Hashim, 2020). Ako se lični interes ostvari na nedozvoljen način, odnosno zloupotrebom ovlaštenja radi lične ili grupne koristi govorimo o korupciji (Wanting Lu, 2020). Problem istraživanja je borba protiv korupcije, odnosno pronalaženje najefikasnih metoda i načina borbe protiv korupcije.

Ciljevi istraživanja su usmjereni na opisavanje pojma korupcije, ekonomskih posljedica korupcije, uzroka korupcije, načina mjerenja korupcije i uspostavljanja sistema upravljanja za borbu protiv korupcije.

U istraživanju se krenulo od tvrdnje da se projektovanjem i implementiranjem sistema upravljanja u preduzeću za borbu protiv korupcije, koji je zasnovan na međunarodnim standardima ISO 37001, može preventivno djelovati na pojavu korupcije, otkriti korupcija, istražiti uzroci i posljedice korupcije.

TEORIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

Uticaj korupcije na državu, preduzeće i građane je isti: podriivanje vladavine prava, povreda prava, netransparentnost, gubljenje resursa i slabljenje integriteta (Sikka, 2009) (O'Connell, 2009). Korupcija i njihove posljedice postale su globalni problem (Anuar Nawawi, 2018).

Korupcija je stara koliko i preduzeća (Obalola, 2014), pa stoga od kad postoje preduzeća vodi se borba protiv korupcije (Tenoyo, 2015). Preduzeće je pogođeno korupcijom čak i kada su pravni i korporativni standardi na izuzetno visokom nivou (Papastergiou, 2016). Na scenu stupa korupcija onog trenutka kada država i njene institucije počinju da slabe, zakoni se ne primjenjuju, a vlast pojedinca počinje da raste (Torres, 2020).

Procjenjuje se da prosječno organizacije u svijetu gube 5% godišnjih prihoda radi prevara. Rizici od prevara su znatno veći u malim nego u velikim

preduzećima (The 2020 Report to the Nations—the ACFE). Svjetska banka je korupciju definisala kao zloupotreba ovlaštenja za privatnu korist Korupcija obuhvaća sljedeće pojmove: (1) podmićivanje, (2) sukobi interesa, (3) ekonomska iznuda i (4) ilegalne naknade. Tri faktora utiču na počinjenje korupcije, a oni su: prilika, motiv i opravdanje (Picard, 2020).

Slika 1. Trokut korupcije (Wells, 2001)

Brojna domaća i strana istraživanja već godinama svrstavaju BiH u red evropskih zemalja sa najvećim stepenom korupcije, ujedno konstatujući da su u BiH prisutni društveno najopasniji oblici korupcije, koji imaju ogromne posljedice za ukupan društveno-ekonomski razvoj zemlje. Transparency International rangira zemlje širom svijeta u odnosu na percipirani nivo korupcije (CPI - Corruption Perceptions Index). Bosna i Hercegovina je 2019. godine dobila ocjenu 36 (na skali od 0 do 100, gdje 0 predstavlja najviši nivo percipirane korupcije, dok 100 predstavlja najniži nivo korupcije) i nalazi se na 101. mjestu, od ukupno 180 zemalja uključenih u istraživanje. To je najlošija ocjena koju je Bosna i Hercegovina dobila od 2012. Godine i svrstan je u red zemalja koje najviše zaostaju u borbama protiv korupcije.

Nepostojanje političke volje, jasnih strateških okvira i mehanizama za implementaciju antikorupcionih politika, karakteristika je cijelog postkonfliktnog perioda u BiH.

Prema istraživanju Centra za istraživačko novinarstvo o procjeni stanja korupcije u Bosni i Hercegovini iz 2019. godine navedeno je da je korupcija u Bosni i Hercegovini raširena u javnom i

privatnom sektoru. Sprega između političkih elita i sa njima povezanih poslovnih oligarhija, čiji interesi su iznad interesa javnosti, dovela je BiH do toga da bude rangirana među zemlje koje karakteriše stanje „zarobljene države“.

Međunarodna organizacija za standardizaciju donijela ISO 37001:2016 - Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije. Ovim standardom se želi uspostaviti najbolja svjetska praksa u oblasti borbe protiv korupcije. Zahtjevi standarda traže da se uvede nutna tolerancija na korupciju. Sistem je kreiran na način da ga mogu primjeniti mala, srednja i velika preduzeća u javnom i privatnom sektoru. Osmišljen je kao fleksibilan model koji se može prilagoditi različitim preduzećima i organizacijama i različitom nivou rizika od korupcije.

Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije ISO 37001 se može koristiti u bilo kojoj zemlji bez obzira na ekonomski razvoj, političko uređenje i nivo poslovne kulture. Osmišljen je za uspostavljanje usaglašenosti poslovanja preduzeća sa dobrom međunarodnom praksom i odgovarajućim pravnim zahtjevima u borbi protiv korupcije u svim zemljama u kojima preduzeće posluje.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U radu je primjenjena kombinovana metodologija istraživanja, odnosno kombinacija kvantitativne i kvalitativne

metodologije naučnog istraživanja. Kvantitativnom metodologijom prikupili smo brojčane podatke, u cilju objašnjenja, istraživanja veza između varijabli i uspostavljanja uzročno posljedičnih veza između posmatranih pojava. Kvalitativnim istraživanjem prikupili smo nebrojčane podatke dobijene u prirodnom okruženju intervjuisanjem, razgovorom, čiji je primarni zadatak da se objasni značenje posmatrane pojave. Ocjena nivoa korupcije vršena je na osnovu publikovane standardne metodologije i indeksa percepcije korupcije.

Podatke o poznavanju ISO 37001 od strane menadžera u BiH preduzećima, podatke o primjeni programa za borbu protiv korupcije u preduzećima u BiH za 2019. i 2020. godinu, te podatke o osnovnim uzrocima problema povezanim sa koruptivnim ponašanjem pojedinaca dobili smo na osnovu ankete koja je provedena u 100 proizvodnih preduzeća u Bosni i Hercegovini. Anketa nije ciljano rađena za snimanje stanja korupcije, tako da su podaci o stanju korupcije dosta oskudni.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Procjena rizika od korupcije u preduzećima

U istraživanju o procjeni rizika od korupcije u anketiranim preduzećima u Bosni i Hercegovini menadžerima su postavljena pitanja na osnovu kojih smo ocijenili nivo rizika od korupcije.

Tabela 1. Upitnik za procjeni nivoa rizika od korupcije u preduzeću 2020. god.

Rb	Pitanje	DA	NE
1.	Da li ste prilikom obavljanja svog posla čuli za slučajeve korupcije u vašem preduzeću?	43%	57%
2.	Da li postoje propisi u vašem preduzeću koji se odnose na borbu protiv korupcije?	5%	95%
3.	Da li vaši saradnici daju prednost vlastitim interesima u odnosu na profesionalni rad?	25%	75%
4.	Da se u vašem preduzeću tolerišu ozbiljne greške koje su počinili zaposleni?	33%	67%

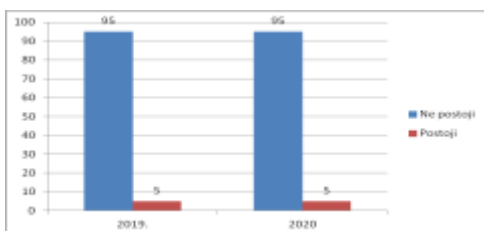
Odgovori na pitanja analizirani su preko tri faktora koji utiču na rizik od počinjenja korupcije, a oni su: prilika,

motiv i opravdanje. Na osnovu odgovora 43% anketiranih menadžera su čula da poste neki oblici korupcije u njihovom

preduzeću kao i na osnovu ostalih odgovora možemo zaključiti da je u anketiranim preduzećima izražen visok nivo rizika od korupcije. Na osnovu odgovora na ostala pitanja možemo zaključiti da postoje sva tri uslova za pojavu korupcije. Prema odgovoru 95% anketiranih da ne postoje propisi za borbu protiv korupcije možemo konstatovati da postoje prilike za počinjenje korupcije. Odgovori 25% anketiranih da pojedini saradnici daju prednost ličnim interesima u odnosu na profesionalni rad govori o motivaciji pojedinaca da se počini korupcija. Te, na osnovu odgovora 33% anketiranih da se ozbiljne greške tolerišu služice kao moguće opravdanje za potencijalne počiniocce korupciju.

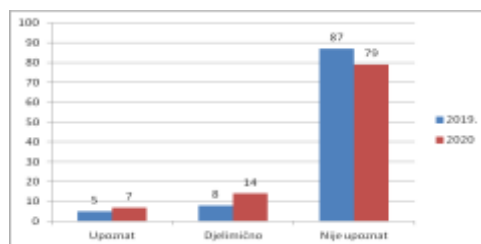
Primjena međunarodnih standarda ISO 37001 u preduzećima u BiH

U istraživanju su postavljena pitanja menadžerima iz preduzeća u Bosne i Hercegovine o postojanju formalnih sistema upravljanja za borbu protiv korupcije. U 2019. godini i 2020. godini anketirani menadžeri, njih 95%, su odgovorili da ne postoje formalni sistem upravljanja za borbu protiv korupcije, a njih 5% da postoji formalni sistem borbe protiv korupcije. Pod formalnim sistemom borbe protiv korupcije podrazumjevali su odgovornosti interne kontrole i interne revizije u otkrivanje korupcije u preduzeću.

Slika 3. Postojanje sistema upravljanja za borbe protiv korupcije BiH preduzećima

Menadžerima je postavljeno i pitanje o poznavanju zahtjeva draft verzije standarda ISO 37001, koji se odnosi na zahteve za uspostavljanjem sistema upravljanja za borbu protiv korupcije. Na slici 4. su predstavljeni rezultati anketiranih menadžera.

Slika 4. Poznavanje ISO 37001 od strane menadžera u BiH preduzećima

U 2019. godini 87% anketiranih menadžera se izjasnilo da nije upoznato sa zahtjevima standarda ISO 37001 koji se odnosi na sistem upravljanja za borbu protiv korupcije. Njih 8% se izjasnilo da je djelimično upoznato sa zahtjevima standarda, a 5% ispitivanih menadžera se izjasnilo da je upoznato sa standardima i zahtjevima standarda. Situacija je nešto bolja kada smo anketirali menadžere iz BiH preduzeća u 2020. godini. Njih 79% se izjasnilo da nije upoznato sa zahtjevima standarda ISO 37001 koji se odnosi na sistem upravljanja za borbu protiv korupcije, 14% se izjasnilo da su djelimično upoznati zahtjevima standarda, a 7% ispitivanih menadžera se izjasnilo da je upoznato sa standardima i zahtjevima standarda. Rezultati za obe godine su izrazito loši i traže hitne mjere.

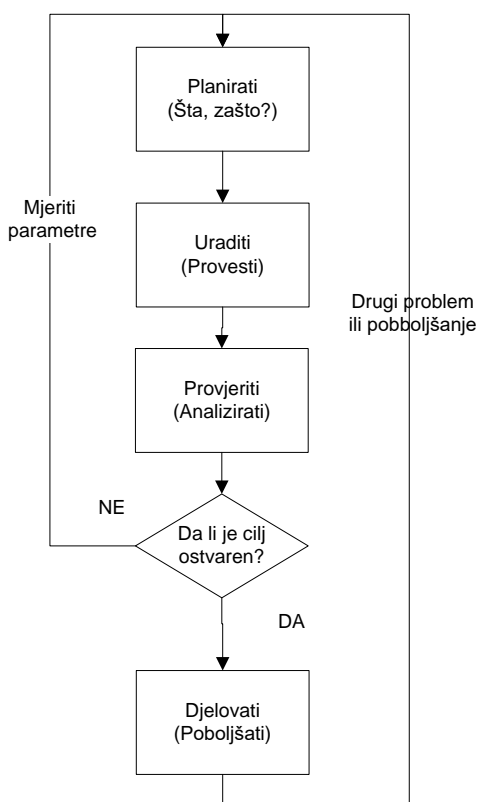
U razgovoru sa menadžerima postavljeno je pitanje o uzrocima neefikasne borbe protiv korupcije, a njihovi odgovori su sljedeći:

- borba protiv korupcije nije ničija odgovornost,
- ne postoji stav rukovodstva o potrebi borbe protiv korupcije,
- svijest zaposlenih o posljedicama i potrebama za borbu protiv korupcije je na niskom nivou,
- prevenciji korupcije ne posvećuje se dovoljno pažnje,
- nema procedura i odgovornosti za otkrivanje korupcije,
- ne postoji efikasan nadzor uprave u borbi protiv korupcije,
- neznanje i površnost u procjeni rizika od korupcije,
- najznačajni rizici od korupcije se uglavnom ignorišu,

- ne uviđa se da je smanjenje korupcije povezano sa značajnim smanjenjem troškova poslovanja,
- rad interne kontrole i interne revizije nije usaglašen sa procjenama rizika od korupcije,
- ne uviđa se značaj softvera za kontrolu transakcija,
- nema uspostavljenih efikasnih kanala dojavljivanja korupcije i slično.

Prijedlog modela sistema upravljanja za borbu protiv korupcije

Svi upravljački standardi iz serije ISO zasnovani na upravljačkoj logici Plan-Do-Check-Act (PDCA). Ovu upravljačku logiku razvio je 1939. godine matematičar Walter Shewhart, a dopunio je 1950. godine W. Edwards Deming. Opšti upravljački oblik (PDCA) se može dijagramski predstaviti kao na slici 5.

Slika 5. Dijagram toka opšteg modela PDCA

Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije - ISO 37001 može se predstaviti upravljačkim modelom PDCA. Ulazni elementi modela su zahtjevi zainteresovanih strana (vlasnici, rukovodioci, zaposleni, društvo i drugi) za eliminisanje korupcije i zahtjevi standarda ISO 37001. U upravljačkom modelu se predlažu aktivnosti koje se odnose na planiranje provođenje zahtjeva standarda ISO 37001, uspostavljanje upravljačkog sistema za borbu protiv korupcije, kontrola provedenih aktivnosti i poboljšanje upravljačkog sistema za borbu protiv korupcije. Izlazi iz sistema upravljanja treba da zadovolje zahtjeve zainteresovanih strana i da predstave informacije o borbi protiv korupcije (slika 6).

Zahtjeva standarda ISO 37001 samo su navedeni i teško ih je na efikasno prilagoditi i povesti u preduzeću. Zato smo projektovali model sistema upravljanja za borbu protiv korupcije koji treba da ima slijedeće aktivnosti, kao što je prikazano na slici 7.

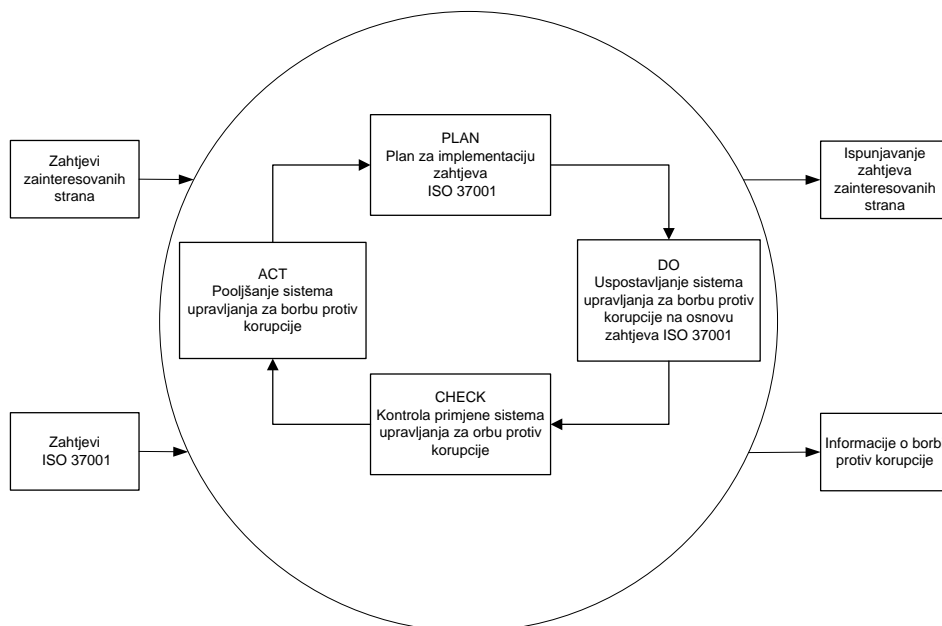
U sistemu upravljanja za borbu protiv korupcije ugrađena je logika kontinualnog unapređenja, neprekidnog mjerenja performansi i stalna otklanjanja neusaglašenosti, te poboljšanja sposobnosti procesa na bazi rezultata i podataka merenja. Sistem upravljanja je podržan PDCA ciklusom, jer daje odgovore na dva pitanja: kako se do sada radilo? i šta treba uraditi da se unapredila borba protiv korupcije?

Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije osmišljen je za integrisanje u postojeći upravljački sistem preduzeća i mnoge mjere i kontrole koje se provode u internoj kontroli, internoj reviziji, računovodstvu i dalje će se provoditi, ali tamo gdje zahtjevi nisu ispunjeni dopuniće se postojeće procedure ili će se uspostaviti nove procedure.

Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije ne zahtjeva novu službu i novo zapošljavanje radnika, već dodjeljuje obaveze i odgovornosti u pogledu borbe protiv korupcije postojećim službama i radnicima.

Uspostavljanjem sistema borbe protiv korupcije ne rješavaju se sve vrste korupcije u preduzeću, već se uspostavlja upravljački i kontrolni sistem za borbu protiv korupcije. Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije usmjeren je na sprečavanje

korupcije prema preduzeću, zaposlenima ili poslovnim saradnicima koji rade u ime preduzeća ili u njegovu korist, te na sprečavanje korupcije od strane preduzeća, zaposlenih ili poslovnih partnera koji rade u ime ili korist preduzeća.

Slika 6. PDCA krug primjenjen na sistem za borbu protiv korupcije zasnovan na zahtjevima ISO 37001

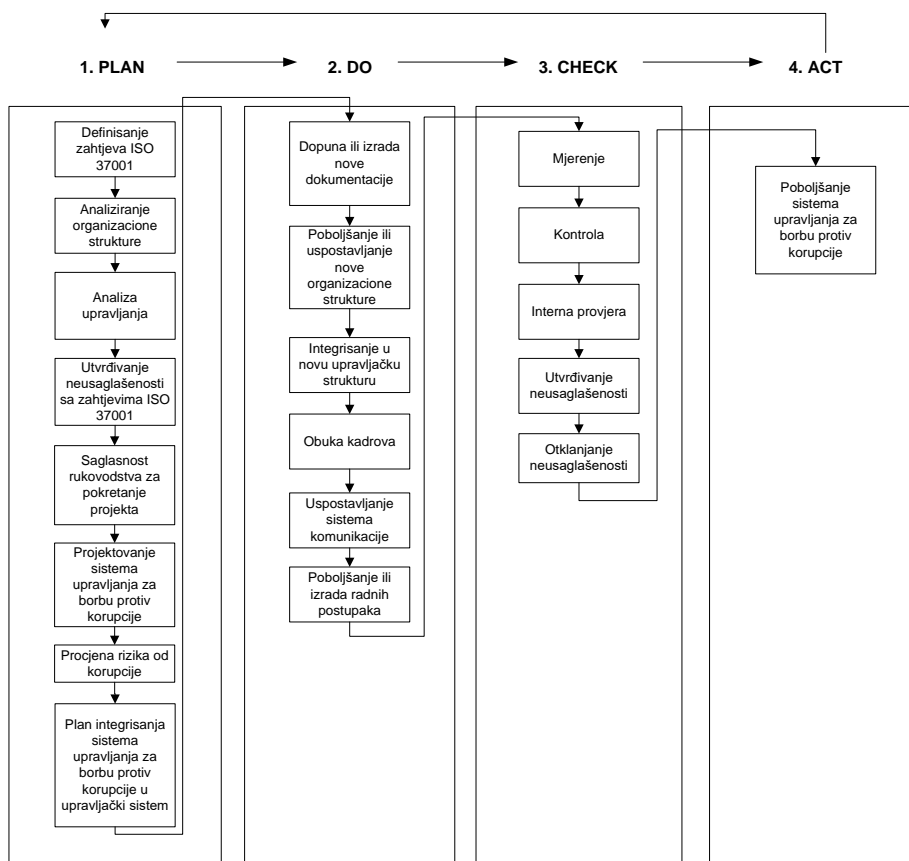
DISKUSIJA

Budući da je ISO 37001 objavljen u oktobru 2016. godine, prerano je reći koliko će se široko koristiti. Mnogi vjeruju da će ISO 37001 postati najčešće korišten i prepoznatljiv program za borbu protiv korupcije (Teichmann, 2019). To je prvi međunarodno priznati program borbe protiv korupcije na svijetu koji se može samostalno sertifikovati. Može se integrisati sa drugim standardima upravljanja.

Imamo određena istraživanja koja potvrđuju primjenu ovog standarda u borbi protiv korupcije (Teichmann, Bribery – an obstacle to international development, 2019). Prema istraživanju konsultatskih kompanija Steele iz San Franciska i Spark Compliance Consulting iz Londana koje je obavljeno 2017. godine navodi se da su preduzeća iz Perua i Singapura, koja su

prihvatila preporuku svojih vlada da uspostave sistem borbe protiv korupcije prihvatila 90% zahtjeva standarda ISO 37001 za mjerenje usaglašenosti, da je njih 34% u potpunosti prihvatile sve definisanje zahtjeve standarda, da je njih 48% prilagodilo zahtjeve standarda svom preduzeću, a njih 56% pokrenulo postupak certifikacije sistema upravljanja za borbu protiv korupcije u skladu sa standardom ISO 37001.

Koristi koje će preduzeće imati od uspostavljenog sistema upravljanja za borbu protiv korupcije su brojne. Uspostavljanjem dokumentacije u skladu sa zahtjevima međunarodnog standarda ISO 37001 za borbu protiv korupcije uspostavlja se efikasan sistem kontrole, smanjuje se nivo korupcije i štetne posljedice koje izaziva korupcija.

Slika 8. Model projektovanja i uvođenja sistema upravljanja za borbu protiv korupcije

Procedure i uputstva koja su kreirana u skladu sa standardom ISO 37001 pomažu vlasnicima i menadžerima u upravljanju preduzećem i borbi protiv korupcije. Preduzeća koja imaju implementiran sistem upravljanja za borbu protiv korupcije pružaju dokaze kupcima, poslovnim partnerima i zaposlenima da primjenjuju dobre poslovne prakse i pomažu preduzeću u privlačenju investitora, proširenju poslovne saradnje, zapošljavanju kvalitetnih ljudskih resursa i povećanju ugleda preduzeća. U slučaju istraživanja korupcije u preduzeću, sudovima ili forenzičkim revizorima se mogu obezbijediti dokazi da je preduzeće preduzelo sve neohodne radnje za sprečavanje korupcije u preduzeću.

Vjerovatno će biti troškova za preduzeće tokom implementacije ISO 37001 - sistema upravljanja za borbu protiv

korupcije. Preduzeće mora obezbijediti dovoljno materijalnih, finansijskih i ljudskih resursa da bi uveli program za borbu protiv korupcije. Neka preduzeća koja od ranije imaju dobre kontrole moći će provesti program za borbu protiv korupcije, koji je u skladu sa međunarodnom dobrom praksom, bez dodatnih troškova ili uz minimalne troškove. S druge strane, preduzeća koja nemaju razvijene kontrole, moraju potrošiti vrijeme i novac da bi uspostavile efikasan sistem borbe protiv korupcije. Ukupni troškovi uvođenja programa borbe protiv korupcije zavise od brojnih faktora kao što su veličina preduzeća, složenost njegove strukture, vrsta poslovanja i slično. Ako se preduzeće odluči da sertifikuje sistem upravljanja za borbu protiv korupcije izlaže se i troškovima sertifikacije. Ti troškovi nisu

ništa viši od troškova sertifikacije sistema kvaliteta prema standardima ISO 9001.

Implementiran i sertifikovan sistem za borbu protiv korupcije ne pruža garanciju preduzeću da će se u potpunosti otkloniti rizici od korupcije. Ovaj sistem garantuje da preduzeće provodi mjere i programe za prevenciju, otkrivanje, istraživanje i rješavanje korupcije, čime se smanjuje rizik od korupcije i njenih posljedica.

Za efiksano funkcionisanje sistema upravljanja prema ISO 37001 mora biti istinsko opredjeljenje uprave preduzeća. Ovaj sistem mora biti projektovan, implementiran u cilju sprečavanja korupcije, te kontinuirano praćen i poboljšavan.

ZAKLJUČAK

Korupcija i njene posljedice su globalni problem. Mnoge organizacije u svijetu pokušavaju da razviju sisteme upravljanja za borbu protiv korupcije koji najbolje odgovaraju njihovim poslovnim subjektima, zakonodavnom sistemu i poslovnom moralu. Međunarodna organizacija za standardizaciju izradila je standard ISO 37001 - Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije, gdje je sumirana najbolja svjetska iskustva i preporuke za kreiranje modela upravljanja za borbu protiv korupcije. Pošto je nemoguće kopirati pojedine sisteme i uspješno ih implementirati u poslovni, pravni i etički sistem pojedinih preduzeća u radu smo predstavili model za kreiranje sistema upravljanja za borbu protiv korupcije. Model se jednostavno može implementirati u postojeći upravljački sistem preduzeća i treba da predstavlja dio integrisanog upravljačkog sistema. Usaglašavanje sa standardima ISO 37001 provodi se na način (PDCA) da se aktivnosti planiraju, provedu, kontrolišu, po potrebi koriguju i kontinuirano poboljšava proces u cilju borbe protiv korupcije u preduzeću.

Postoje brojni razlozi zašto treba implementirati sistem upravljanja za borbu protiv korupcije u skladu sa standardima ISO 37001 u preduzeća, a neki od njih su: promocija povjerenja, poboljšanje ugleda

preduzeća, otklanjanje barijera za saradnju sa drugim preduzećima, sprečavanje, otkrivanje, istraživanje i rješavanje korupcije u preduzeću, te izbjegavanje rizika i troškova povezanih sa korupcijom.

Vlade malih zemalja u uslovima globalizacije moraju da saraduju i predlažu najbolje strategije za razvoj ekonomije. Radi toga, vlade malih zemalja treba, kao Peru i Singapur, da preporuče svojim preduzećima da prihvate standarde ISO 37001 i da uspostave efikasne sisteme borbe protiv korupcije. Te preporuke treba ugraditi u nacionalnu strategiju borbe protiv korupcije, a za provođenje preporuka potrebno je obezbijediti postojajuća sredstva preduzećima za uvođenje sistema borbe protiv korupcije.

LITERATURA

- Anuar Nawawi, A. S. (2018). Internal control and employees' occupational fraud on expenditure claims. *Journal of Financial Crime*, 1-16. doi:<https://doi.org/10.1108/JFC-07-2017-0067>
- Hafiza Aishah Hashim, Z. S. (2020). The risk of financial fraud: a management perspective. *Journal of Financial Crime*, 1-17. doi:[10.1108/JFC-04-2020-0062](https://doi.org/10.1108/JFC-04-2020-0062)
- Holtzblatt, M. N. (2015). The Importance of the Foreign Corrupt Practices Act (FCPA) Accounting Education. *In Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum*, 65-87. doi:<https://doi.org/10.1108/S1085-462220150000016004>
- Latimer, P. (2017). Anti-bribery laws – compliance issues in Australia. *Journal of Financial Crime*, 24(1), 4-16. doi:<https://doi.org/10.1108/JFC-03-2016-0015>
- Obalola, K. O. (2014). The Role of Auditing in the Management of Corporate Fraud. *In Ethics, Governance and Corporate Crime: Challenges and Consequences*, 129-151. doi:<https://doi.org/10.1108/S2043-052320140000006006>

Todorović, Z., et al. (2020). Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije u preduzeću. *STED Journal*, 2(2), 56-65.

- O'Connell, R. L. (2009). The changing face of regulators' investigations into financial. *Accounting Research Journal*, 22(2), 118 - 143. doi:<https://doi.org/10.1108/10309610910987484>
- Papastergiou, M. K. (2016). Fraud victimization in Greece: room for improvement in prevention and detection. *Journal of Financial Crime*, 23(2), 481-500. doi:<https://doi.org/10.1108/JFC-02-2015-0010>
- Teichmann, F. M. (2019). Bribery – an obstacle to international development. *Journal of Financial Crime*, 26(3), 746-752. doi:[10.1108/JFC-08-2018-0080](https://doi.org/10.1108/JFC-08-2018-0080)
- Teichmann, F. M. (2019). Incentive systems in anti-bribery whistleblowing. *Journal of Financial Crime*, 1-11. doi:<https://doi.org/10.1108/JFC-04-2018-0041>
- Tenoyo, S. V. (2015). "Fraud awareness survey of private sector in Indonesia. *Journal of Financial Crime*, 22(3), 329 - 346. doi:<https://doi.org/10.1108/JFC-03-2014-0016>
- Torres, G. P. (2020). The effectiveness of the international anti-corruption legal framework in the context and practice of Colombia. *Journal of Financial Crime*, 27(2), 437-476. doi:[10.1108/JFC-09-2019-0126](https://doi.org/10.1108/JFC-09-2019-0126)
- Wanting Lu, X. Z. (2020). Research and improvement of fraud identification model of Chinese A-share listed companies based on M-score. *Journal of Financial Crime*, 1-14. doi:[10.1108/JFC-12-2019-0164](https://doi.org/10.1108/JFC-12-2019-0164)
- Wells, J. T. (2001). Why Employees Commit Fraud. Association of Certified Fraud Examiners

COMPANY ANTI-BRIBERY MANAGEMENT SYSTEM

Zdravko Todorović^{1*}, Darko Tomaš¹, Boris Todorović²

¹University of Banja Luka, Faculty of Economics, Majke Jugovića 4, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, zdravko.todorovic@ef.unibl.org

²Axelyos – Solutions, Milana Karanovića 55b 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, boris.todorovic@gmail.com

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 658.1:[343.85:343.352

DOI 10.7251/STED0220056T

Paper received: 22.09.2020.

Paper accepted: 02.11.2020.

Published: 30.11.2020.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

Zdravko Todorović, University of Banja Luka, Faculty of Economics, Majke Jugovića 4, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

zdravko.todorovic@ef.unibl.org

Copyright © 2020 Zdravko Todorović; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

ABSTRACT

Corruption is one of most destructive and complex problems nowadays. Its results negatively influence business environment, political stability and level of standard. On global level corruption presents major barrier in international trade. Governments of many countries have passed national program for battling corruption. The total cost of fraud will be difficult to objectively assess, in particular, will be difficult to calculate the indirect damage caused by fraud. Some frauds will never be discovered. It is estimated that

organisations around the world on average lose 5% of annual revenues to fraud. Small reduction in costs due to fraud can significantly increase profit of organisation. The International Organization for Standardization has developed standard ISO 37001 - Anti-bribery management systems. It's the International Standard that allows organizations of all types to prevent, detect and address bribery by adopting an anti-bribery policy, appointing a person to oversee anti-bribery compliance, training, risk assessments and due diligence on projects and business associates, implementing financial and commercial controls, and instituting reporting and investigation procedures. Providing a globally recognized way to address a destructive criminal activity that turns over a trillion dollars of dirty money each year, ISO 37001 addresses one of the world's most destructive and challenging issues head-on, and demonstrates a committed approach to stamping out corruption. Paper presents research on level of corruption in Bosnia and Herzegovina, comparison with level of corruption in other countries, as well as correlation with the global competitiveness index. Moreover, paper presents methodology for development and implementation of system for battle against corruption in companies. Research results bring new scientific facts and findings in battle against corruption and methodological process of implementation of system for battle against corruption in companies.

Key words: ISO 37001, Corruption, Business ethics, Competitiveness.